

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE nr. ____

din _____ 2025

mun. Chișinău

**Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni
pentru anii 2025-2028, privind promovarea culturii memoriei victimelor
represiunilor politice comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii
Moldova în perioada anilor 1917-1989**

În temeiul art. 10 din Legea nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice (Monitorul Parlamentului Nr. 12 art. 363, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 241-246 art. 746), și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), cu modificările ulterioare, **Guvernul HOTĂRĂȘTE:**

1. Se aprobă Planul de acțiuni pentru anii 2025 - 2028, privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor politice comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917 - 1989, *în continuare – Planul de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice* (se anexează).

2. Autoritățile și instituțiile publice responsabile vor asigura, conform competențelor, din contul și în limita alocațiilor aprobate în bugetele acestora, executarea integrală și în termenele stabilite a acțiunilor din Planul de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice.

3. Se recomandă autorităților administrației publice locale să contribuie la realizarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice, în limita resurselor financiare disponibile.

4. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Culturii.

5. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Prim-ministru

Dorin RECEAN

Contrasemnează:

**Ministrul culturii
Ministrul educației și cercetării**

**Sergiu PRODAN
Dan PERCIUN**

Aprobat
prin Hotărârea Guvernului nr.

PLAN DE ACȚIUNI
pentru anii 2025-2028 privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor politice comise de către regimul totalitar comunist pe
teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917-1989

Nr. crt.	Denumirea acțiunii	Termenul de realizare	Autoritățile/instituțiile responsabile	Partenerii de cooperare	Indicatorii de progres	Costuri de implementare, mii lei				Sursa de finanțare
						2025	2026	2027	2028	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. DEZVOLTAREA ȘI PROMOVAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL ȘI DE CERCETARE A REPRESIUNILOR COMISE DE REGIMUL COMUNIST										
Obiectiv 1.1. Integrarea unor module tematice despre totalitarism și represiunile comuniste în curriculumul școlar și universitar, inclusiv susținerea și dezvoltarea disciplinei opționale <i>Regimul totalitar comunist: represiune și mișcare de rezistență</i>										
1.1.1.	Evaluarea manualelor școlare de <i>Istorie a românilor și universală</i> pentru clasele a IX-a și a XII-a privind studierea represiunilor comise de către regimul comunist	2027 (Argumentare: modificarea anului conform noului Curriculum aprobat)	Ministerul Educației și Cercetării	Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova (USM); alte instituții abilitate	Raport de evaluare și implementare a recomandărilor elaborat			25,0		Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării
1.1.2.	Elaborarea suportului informațional de studiere a <i>Regimului totalitar comunist: represiune și mișcare de rezistență</i> , clasele IX și XII, în limba română cu ulterioara sa traducere în limbile minorităților etnice.	Trimestru IV, 2025	Ministerul Educației și Cercetării	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; alte instituții abilitate	Suport didactic elaborat și editat în limbile română și limbile minorităților etnice.	364,0				Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.1.3.	Elaborarea suportului didactic de predare a <i>Regimului totalitar comunist: represiune și mișcare de rezistență</i>	Trimestru IV, 2025	Ministerul Educației și Cercetării	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; alte instituții abilitate	Ghid de predare elaborat, sesiuni de instruire organizate	170,0				Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării
1.1.4.	Actualizarea <i>Planului-cadru pentru studii superioare de licență (ciclul I), de master (ciclul II) și integrate</i> prin includerea în lista cursurilor recomandate de orientare socio-umanistică a unui curs cu tematica represiunilor comise de către regimul totalitar comunist	Trimestru IV, 2025	Ministerul Educației și Cercetării	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; alte instituții abilitate	<i>Planul-cadru pentru studii superioare de licență (ciclul I), de master (ciclul II) și integrate</i> actualizat	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării
1.1.5.	Formarea cadrelor didactice privind studierea <i>Regimului totalitar comunist: represiune și mișcare de rezistență</i>	Trimestrul III, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al USM; alte instituții abilitate	Stagii de formare organizate și desfășurate	40,0	40,0	40,0	25,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării
1.1.6.	Participarea cadrelor didactice la stagiile de formare organizate de Fundația Academia Civică, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER),	Trimestrul III, 2025-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Asociația Istoricilor din Republica Moldova “A. Moșanu”; Instituții de învățământ superior Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Centrul de Excelență (C.E.) Institutul Pro	Cursuri și stagii organizate și desfășurate	200,0	200,0	200,0	200,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, precum și Partenerii de dezvoltare

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	precum și alte instituții și organizații			Memoria; Asociația Națională a Tinerilor Istorici din Moldova (ANTIM); Instituții de învățământ superior.						
Obiectiv 1.2. Consolidarea și extinderea permanentă a cunoștințelor elevilor/studentilor referitoare la memoria victimelor represiunilor comuniste										
1.2.1.	Desfășurarea Concursului național cu genericul „Represiunile comuniste: istorie și lecții de viață”	Trimestrul II, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; organele locale de specialitate în domeniul învățământului	Asociația Istoricilor din Republica Moldova ”A. Moșanu”; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior, ANTIM.	Concurs național organizat și desfășurat		30,0	30,0	30,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, precum și Partenerii de dezvoltare.
1.2.2.	Organizarea în cadrul „Săptămânii Memoriei și Recunoștinței” în instituțiile de învățământ general a proiecțiilor de filme cu dezbateri; ore publice, mese rotunde, conferințe, vizite în muzeu, concursuri de eseu/ desene/ proiecte pe tematica deportărilor și foametei organizate din RSSM	Trimestrul II, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; organele locale de specialitate în domeniul învățământului	Asociația Istoricilor din Republica Moldova ”A. Moșanu”; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Muzeul de Istorie al s. Avdarma.	Activități organizate: proiecții de filme cu dezbateri; ore publice, mese rotunde, vizite în muzeu, concursuri de eseu/desene/proiecte pe tematica foametei organizate din RSSM	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării și Ministerul Culturii
1.2.3.	Organizarea excursiilor școlare/universitare în muzee.	Trimestrul III, 2025-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Asociația Istoricilor din Republica Moldova ”A. Moșanu”; Instituții	Excursii organizate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării și Ministerul

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
				de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Muzeul de Istorie s. Avdarma.						Culturii Bugetul Muzeului Național de Istorie a Moldovei
1.2.4.	Organizarea proiecțiilor de film și vizionarea spectacolelor tematice de către elevi	Trimestrul I, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării Ministerul Culturii	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Muzeul de Istorie s. Avdarma	Proiecții și spectacole organizate		În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării și Ministerul Culturii Bugetul instituțiilor
1.2.5.	Organizarea și desfășurarea <i>Pelotonului comemorativ</i> dedicat memoriei victimelor și evenimentelor dramatice care au urmat după 23 august 1939	Anual, 23 august	Ministerul Culturii; Ministerul Afacerilor Externe	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM.	Număr de manifestări organizate	36,0	36,0	36,0	36,0	Bugetul aprobat al Ministerului Culturii Bugetul Muzeului Național de Istorie a Moldovei
1.2.6.	Organizarea vizitelor de studiu și documentare pentru tânăra generație în cadrul organizațiilor specializate din România și	Trimestrul II, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova;	Vizite de studiu și documentare organizate și desfășurate		50,0	50,0	50,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	alte state ale Europei de Sud Est, inclusiv statele post-comuniste din Europa centrală și țările baltice			Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; ANTIM; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM						
1.2.7.	Elaborarea expozițiilor virtuale și distribuirea lor în instituțiile de învățământ în vederea utilizării acestora în cadrul orelor de istorie și decadelor tematice.	Trimestrul IV, 2026-2027	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii; Agenția Națională a Arhivelor	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivelul I și II (APL I și APL II) Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; Muzeul de Istorie s. Avdarma.	Muzee și expoziții virtuale organizate și menținute		În limita bugetului alocat	În limita bugetului		Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării și Ministerul Culturii
Obiectiv 1.3. Identificarea și analiza golurilor în elucidarea istorică a fenomenului totalitar, formelor de represiune care nu au fost definite de cadrul legal și de cercetare										
1.3.1.	Evaluarea și analiza bibliografiei cu privire la represiunile politice din perioada ocupației sovietice și a mișcării de rezistență anti-sovietică din perspectiva golurilor de cercetare	Trimestrul III, 2025, Trimestru I, 2026-2027	Institutul de Istorie al USM	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; ANTIM.	Raport de evaluare elaborat	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului		Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării
1.3.2.	Organizarea vizitelor de documentare și schimb de experiență în alte țări pentru preluarea celor mai bune	Trimestrul II-IV, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții	Vizite efectuate Raport de vizită elaborat, cu elucidarea		200,0	200,0	200,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	practici de cercetare și evaluare a gollerilor de studiu		Culturii	de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; ANTIM. Muzeul Național de Istorie a Moldovei	practicilor.					Cercetării; Ministerul Culturii
1.3.3.	Organizarea conferințelor științifice și de popularizare științifică pe domeniile tematice	Trimestrul IV, 2025, Trimestrial, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; ANTIM. Muzeul Național de Istorie a Moldovei	Conferințe organizate	100,0	100,0	100,0	100,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării; Ministerul Culturii
1.3.4.	Organizarea concursurilor de cercetare de către școlile doctorale pentru studierea represiunilor comuniste, cu acordarea de premii pentru cele mai relevante lucrări. Oferirea de granturi/burse speciale pentru doctoranzii care cercetează teme ce țin de represiunile comuniste	Trimestrul IV, 2025 Anual, 2026-2028	Ministerul Educației și Cercetării	Școlile doctorale; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; alte instituții abilitate	Lucrări premiate/doctoranzi susținuți prin granturi/burse speciale	50,0	50,0	50,0	50,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării
Obiectiv 1.4. Analiza istorico-juridică a evenimentelor istorice conexe regimului totalitar-comunist, care au generat consecințe grave împotriva locuitorilor Republicii Moldova										
1.4.1.	Elaborarea ghidului cu privire la practicile de comemorare a victimelor regimului totalitar-comunist	2025-2026	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii; Ministerul Justiției Agenția Națională a Arhivelor	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; ANTIM.	Ghid elaborat	25,0	25,0			Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.4.2.	Edificarea monumentelor pentru eroii rezistenței anti-comuniste	2025-2028	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II	Ministerul Culturii	Monumente edificate	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Bugetul APL I/II
1.4.3.	Antrenarea instituțiilor APL în procesul de reabilitare a memoriei eroilor rezistenței anticomuniste	2025-2028	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II	Ministerul Culturii	Monumente edificate	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	În limita alocațiilor bugetare	Bugetul APL I/II

2. CREAREA ȘI SUSȚINEREA TRASEELOR TEMATICE DE COMEMORARE A REPRESIUNILOR POLITICE COMISE DE REGIMUL COMUNIST

Obiectiv 2.1 Edificarea și dezvoltarea spațiului muzeal la tema istoriei și memoriei regimului totalitar-comunist

2.1.1.	Dotarea cu echipament tehnic a Muzeului Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice, MNIM	2026	Ministerul Culturii	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Asociația Foștilor Deportati și Deținuți Politici din Republica Moldova	Muzeu dotat tehnic		În limita bugetului			Bugetul aprobat al Ministerului Culturii
2.1.2.	Elaborarea design-ului artistic privind organizarea spațiului expozițional al Muzeului Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice, MNIM	2027	Ministerul Culturii	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Asociația Foștilor Deportati și Deținuți Politici din Republica Moldova	Proiect de design artistic elaborat			În limita bugetului		Bugetul aprobat al Ministerului Culturii
2.1.3.	Colectarea și valorificarea muzeografică a vestigiilor care au aparținut foștilor deportați, represați politic, victime ale foametei etc.	2025-2028	Ministerul Culturii	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Asociația Foștilor Deportati și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior, ANTIM, muzeele regionale, locale; administrațiile publice locale	Artefacte colectate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Culturii Bugetul instituțiilor
2.1.4.	Organizarea/consolidarea spațiului expozițional la tema deportărilor,	2025-2028	Ministerul Culturii Autoritățile	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Asociația Foștilor	Expoziții organizate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	represiunilor politice, foametei și rezistenței anti-sovietice în cadrul muzeelor locale		Administrației Publice Locale de nivel I și II	Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; , Instituții de învățământ superior; ANTIM, Muzeul de Istorie s. Avdarma; muzeele regionale, locale; administrațiile publice locale						Culturii Bugetul muzeelor; Bugetul APL I/II
2.1.5.	Identificarea și valorificarea clădirilor cu valoare istorică și memorială	2025-2028	Ministerul Culturii	Institutul Patrimoniului Cultural Agenția de Inspectare a Monumentelor Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; , Instituții de învățământ superior, ANTIM, Muzeul de Istorie s. Avdarma; muzeele regionale, locale; administrațiile publice locale	Număr de clădiri identificate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Culturii
2.1.6.	Modificarea Registrului monumentelor istorice	2025-2026	Ministerul Culturii; Agenția de Inspectare a Monumentelor;	Muzeul Național de Istorie; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; Institutul Patrimoniului Cultural	Registru modificat/ajustat	25,0	25,0			Bugetul aprobat al Agenției de Inspectare și Restaurare a Monumentelor
2.1.7.	Elaborarea unui ghid	2026-2027	Ministerul	Muzeul Național de	Ghid elaborat și		25,0	25,0		Bugetul

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	informativ, inclusiv în variantă digitală, privind obiectivele patrimoniului istoric și cultural la tema represiunilor comuniste existente pe teritoriul Republicii Moldova		Culturii	Istorie; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; Institutul Patrimoniului Cultural Biblioteca Națională	publicat					aprobat al Ministerului Culturii
2.1.8.	Organizarea și desfășurarea manifestațiilor ușilor deschise în contextul zilelor de comemorare	Trimestrul II-III, 2025-2028	Ministerul Culturii Ministerul Apărării	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; muzeele și memorialele; Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova, Instituții de învățământ superior, ANTIM. Agenția Națională a Arhivelor; Muzeul de Istorie Militară	Număr de manifestații organizate. Număr de vizitatori	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, Ministerul Culturii Bugetul aprobat al Ministerului Apărării
2.1.9.	Elaborarea și publicarea, în limbile română, engleză, găgăuză, ucraineană și rusă, a unui ghid/îndrumar istorico-turistic al obiectivelor istorice și culturale ale obiectivelor turistice și a unei rute turistice legate de tema represiunilor comuniste	2025-2026	Ministerul Culturii Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II	Muzeul Național de Istorie; muzeele și memorialele; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al USM; ANTIM.	Ghid elaborat și publicat	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, Ministerul Culturii Bugetul APL I/II

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
				Muzeul de Istorie s. Avdarma Oficiul Național al Turismului						
2.1.10	Organizarea expozițiilor virtuale de muzeu pe tematica represiunilor comuniste în cadrul muzeelor municipale, raionale, sătești, școlare	2025-2028	Ministerul Culturii Ministerul Educației și a Cercetării Autoritățile Administrației Publice Locale de nivelul I și II	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Muzeul de Istorie s. Avdarma; muzeele regionale, locale; administrațiile publice locale	Expoziții virtuale organizate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, Ministerul Culturii Bugetul APL I/II
Obiectiv 2.2. Promovarea memoriei victimelor represiunilor politice prin activități de exprimare artistică.										
2.2.1.	Prezentarea spectacolelor în diverse localități ale Republicii Moldova și peste hotare cu tematica comemorativă	Trimestrul II și IV, 2025-2028	Ministerul Culturii	Teatrele și instituțiile de cultură din cadrul APL I/II	Spectacole prezentate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, Ministerul Culturii Bugetul APL I/II
2.2.2.	Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin concursul proiectelor culturale.	2025-2028	Ministerul Culturii ONCD	Organizațiile nonguvernamentale	Număr de proiecte susținute	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerul Culturii
2.2.3.	Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin concursul de finanțare a proiectelor cinematografice.	2025-2028	Ministerul Culturii, Centrul Național al Cinematografiei.	Case de producție, organizații nonguvernamentale .	Număr de proiecte susținute.	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Culturii.
2.2.4.	Susținerea inițiativelor de organizare a proiecțiilor cinematografice în diverse localități ale Republicii Moldova și peste hotare la tema memoriei istorice	2025-2028	Ministerul Culturii, Centrul Național al Cinematografiei.	Instituțiile de cultură din cadrul APL, organizații nonguvernamentale .	Număr de proiecții cinematografice susținute.	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerul Culturii
2.2.5.	Susținerea și organizarea expozițiilor de artă,	Trimestrul II-IV, 2025-2028	Ministerul Culturii	Muzeul Național de Istorie a Moldovei;	Număr de expoziții organizate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	expozițiilor fotografice în edificiile publice din localitățile Republicii Moldova și peste hotare consacrate culturii memoriei		Muzeele	muzeele și memoriale; Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II Asociația Foștilor Deportati și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al USM.						Ministerul Culturii Bugetul APL
2.2.6.	Susținerea și organizarea manifestațiilor de promovare a formelor artistice cu tematica culturii memoriei (muzică, sculptură, literatură)	Trimestrul III, 2025-2028	Ministerul Culturii Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II	Muzeul Național de Istorie a Moldovei; muzeele și memoriale; Asociația Foștilor Deportati și Deținuți Politici din Republica Moldova. Uniunile de Creație Oficiul de Dezvoltare a Culturii	Număr de manifestații organizate	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	În limita bugetului	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, Ministerul Culturii Buget APL
2.2.7.	Organizarea dezbaterilor televizate cu participarea istoricilor și martorilor represiunilor politice	2025-2028	Teleradio Moldova	Asociația Istoricilor "A. Moșanu", Asociația Foștilor Deportati și Deținuți Politici din Republica Moldova, Instituții de învățământ superior, ANTIM,	Emisiuni difuzate	În limita bugetului alocat	În limita bugetului alocat	În limita bugetului alocat	În limita bugetului alocat	Bugetul aprobat al Teleradio Moldova
2.2.8.	Susținerea și organizarea ecranizării unui miniserial de filme documentare dedicate represiunilor politice.	2026	Ministerul Culturii	Asociația Istoricilor "A. Moșanu", Asociația Foștilor Deportati și Deținuți Politici din Republica Moldova, TRM	Ecranizări prezentate		500,0			Bugetul aprobat al Ministerul Culturii
2.2.9.	Organizarea și susținerea	2025-2028	Academia de	Asociația Istoricilor	Număr de ateliere	În limita	În limita	În limita	În limita	Bugetul

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	atelierelor de film tematice pentru tinerii cineaști.		Muzică, Teatru și Arte Plastice (AMTAP)	”A. Moșanu”, Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova, TRM AMTAP	organizate	bugetului alocat	bugetului alocat	bugetului alocat	bugetului alocat	aprobat al AMTAP
2.2.10	Susținerea proiectelor media dedicate memoriei istorice prin concursul de desemnare a beneficiarilor Fondului de subvenționare a mass-mediei	2025-2028	Ministerul Culturii	Furnizori privați de servicii media, presă scrisă și online.	Proiecte susținute.	În limita bugetului alocat	În limita bugetului alocat	În limita bugetului alocat	În limita bugetului alocat	Bugetul aprobat al Ministerul Culturii
Obiectiv 2.3. Dezvoltarea fondului de carte destinat culturii memoriei										
2.3.1.	Elaborarea index-ului bibliografic al culegerilor de documente, testimoniale, fotografii, cărți și suporturi didactice cu tematica represiunilor politice comise de către regimul comunist, cu indicarea formelor și perioadei	2025	Ministerul Culturii	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior; Institutul de Istorie al USM; Biblioteca Națională a Moldovei	Index elaborat	25,0				Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, Ministerul Culturii
2.3.2.	Elaborarea, lansarea și menținerea logistică a platformei electronice cu includerea index-ului, culegerilor de documente, testimoniale, cărți și suporturi didactice cu tematica represiunilor politice comise de către regimul comunist, cu indicarea formelor și perioadei	2025-2026	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și Cercetării	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Biblioteca Națională a Moldovei	Platformă elaborată, lansată și dezvoltată	25,0	25,0			Bugetul aprobat al Ministerul Culturii
2.3.3.	Analiza și elaborarea unui studiu cu privire la practica susținerii unui fond de carte în domeniul represiunilor	2026	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica	Studiu elaborat cu recomandări înaintate		25,0			Bugetul aprobat al Ministerul Culturii

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	politice, bazat pe experiența internațională		Cercetării	Moldova; Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al USM						
2.3.4.	Organizarea concursurilor pentru editarea publicațiilor în domeniul represiunilor comuniste	2025-2028	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și Cercetării	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II Asociațiile locale; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Moldova; Instituții de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM.	Concursuri desfășurate. Publicații editate	50,0	50,0	50,0	50,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării, Ministerul Culturii
3. COMBATERICA NARATIVELOR FALSE CU PRIVIRE LA JUSTIFICAREA REPRESIUNILOR ȘI INTERZICEREA SIMBOLURILOR DE GLORIFICARE A ATROCITĂȚILOR COMISE DE CĂTRE REGIMURILE TOTALITARE										
Obiectiv 3.1. Informarea continuă pentru combaterea narativelor istoriografiei sovietice, dezinformării și falsurilor, inclusiv prin introducerea în circuitul științific al documentelor din fostele arhive ale structurilor de represiune										
3.1.1.	Organizarea și desfășurarea unor manifestații solemne cu prilejul zilelor de comemorare a victimelor foametei, a deportărilor	2025-2028 1 aprilie, a treia sâmbătă din aprilie, 13 iunie și 6 iulie, 23 august	Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Afacerilor Externe Ministerul Culturii Autoritățile Administrației Publice Locale de nivel I și II Ministerul Apărării	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Muzele; Biblioteca Națională a Moldovei, Muzeul de Istorie Militară	Manifestații desfășurate	100,0	100,0	100,0	100,0	Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării; Ministerul Culturii
3.1.2.	Organizarea și desfășurarea în cadrul bibliotecilor publice a expozițiilor de carte, prezentări de carte, întâlniri cu autorii etc.	Trimestrul IV, 2025-2028	Ministerul Culturii; Ministerul Educației și Cercetării;	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ	Evenimente organizate și desfășurate	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al autorităților/instituțiilor implicate

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	pentru cultivarea memoriei comemorării victimelor represiunilor politice		Autoritățile Administrației Publice Locale de nivelul I și II; bibliotecile	superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Biblioteca Națională a Moldovei						
3.1.3.	Identificarea, cercetarea și reabilitarea memorială a locurilor de execuție și tortură în masă, și a mormintelor comune din perioada foametei	2026-2027	Ministerul Culturii	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivelul I și II, Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior; C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Institutul Patrimoniului Cultural	Locuri identificate și amenajate		În limitele bugetului	În limitele bugetului		Bugetul aprobat al Ministerului Educației și Cercetării; Ministerul Culturii
3.1.4.	Includerea în grila postului de televiziune publică a unei emisiuni cu privire la combaterea narativelor sovietice și manipularea ideologică	2025-2028	Teleradio Moldova	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM.	Emisiune inclusă în grilă	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al Teleradio Moldova
3.1.5.	Includerea în grila radiofonică a emisiunii „Cartea citită” dedicată memoriilor victimelor represiunilor politice	2025-2028	Teleradio Moldova	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM.	Emisiune inclusă în grilă	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al Teleradio Moldova
3.1.6.	Transmiterea tuturor materialelor de arhivă, inclusiv a dosarelor	2025-2028	MAI, Agenția Națională a	Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A.	Dosare transmise și arhivate	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al Agenției

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	operative referitoare la represiunile politice din anii 1917-1989 din posesia SIS, MAI și Procuratura Generală în posesia Agenției Naționale a Arhivelor		Arhivelor	Moșanu”;						Naționale a Arhivelor
3.1.7.	Digitalizarea documentelor de arhivă cu tematica represiunilor comuniste. Consolidarea bazei de date online cu numele victimelor represiunilor politice (Centru digital al memoriei victimelor), a unor documente relevante/interviuri audio/video cu supraviețuitorii regimului comunist	2025-2028	Agenția Națională a Arhivelor	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Asociația Istoricilor din Republica Moldova ”A. Moșanu”; C. E. Institutul Pro Memoria; alte instituții abilitate	Colecții digitalizate/ interviuri realizate	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al Agenției Naționale a Arhivelor
3.1.8.	Participarea constantă a delegațiilor din Republica Moldova la forurile internaționale ale represiunilor regimurilor totalitare	2025-2028	Ministerul Afacerilor Externe; Ministerul Educației și Cercetării; Agenția Relații Interetnice Ministerul Apărării	Asociația Istoricilor din Republica Moldova ”A. Moșanu”; Instituții de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Muzeul de Istorie Militară	Participare asigurată	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al autorităților implicate
3.1.9.	Promovarea cooperării cu organizațiile de comemorare a victimelor represiunilor politice din afara Republicii Moldova	2025-2028	Ministerul Afacerilor Externe; Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Culturii Ministerul Apărării	Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Muzeul de Istorie Militară	Număr de întruniri desfășurate	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al autorităților implicate
3.1.10	Organizarea și desfășurarea diverselor activități (mese rotunde, conferințe, ședințe	2025-2028	Ministerul Afacerilor Interne	Asociația Istoricilor din Republica Moldova ”A.	Activități desfășurate	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al instituțiilor

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	de informare, etc) pentru angajații Ministerului Afacerilor Interne Procuraturii și ai sistemului judiciar în scopul promovării culturii memoriei victimelor represiunilor comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917-1989		Institutul Național al Justiției;	Moșanu”; Instituții de învățământ superior, C. E. Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM.						implicate
Obiectiv 3.2. Consolidarea cadrului științific privind rolul și impactul monumentelor de edificare a comunismului										
3.2.1.	Elaborarea unui registru de obiective cu monumentele de gloriificare a comunismului și a liderilor care au participat la represiunile comuniste în perioada 1917-1989	2027-2028	Ministerul Culturii	Asociația Istoricilor din Republica Moldova ”A. Moșanu”; Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al USM	Registru elaborat și marcaje instalate			În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al Institutului Patrimoniului Cultural
3.2.2.	Elaborarea unui registru al locașurilor sfinte care au avut de suferit în perioada ocupației sovietice	2026-2027	Ministerul Culturii	Autoritățile Administrației Publice Locale de nivelul I și II	Registru elaborat și marcaje instalate		În limitele bugetului	În limitele bugetului		Bugetul aprobat al Institutului Patrimoniului Cultural
3.2.3.	Elaborarea unui studiu cu referire la experiența internațională cu privire la monumentele de gloriificare a regimurilor totalitare	2025-2026	Ministerul Culturii	Muzeul Național de Istorie; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al USM	Studiu elaborat	25,0	25,0			Bugetul aprobat al Institutului Patrimoniului Cultural
3.2.4.	Elaborarea unui studiu cu privire la impactul și mesajul istoric, artistic și ideologic al monumentelor de gloriificare a regimurilor totalitare	2027-2028	Ministerul Culturii	Muzeul Național de Istorie; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova; Instituții de învățământ superior, Institutul	Studiu elaborat			25,0	25,0	Bugetul aprobat al Institutului Patrimoniului Cultural

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
				de Istorie al USM						
4. FORTIFICAREA ȘI PERFECTIONAREA CADRULUI LEGAL PRIVIND DREPTURILE ȘI STATUTUL JURIDIC AL VICTIMELOR REPRESIUNILOR REGIMULUI TOTALITAR COMUNIST ȘI MEMORIA ACESTORA										
Obiectiv 4.1. Cercetarea statutului de victimă a persoanelor care au suferit din cauza foametei din anii 1946-1947 și a persoanelor condamnate pentru rezistența anti-sovietică, facilitarea accesului la informații ale represiunilor politice										
4.1.1.	Modificarea Legii 1225/1992 și realizarea studiilor privind oportunitatea reglementării statutului de victimă a foametei organizate de regimul totalitar comunist	2027	Ministerul Justiției	Institutul de Istorie al USM; C. E. Institutul Pro Memoria; Asociația Istoricilor din Republica Moldova "A. Moșanu"; Instituții de învățământ superior; alte instituții abilitate	Legea modificată/ajustată;			În limitele bugetului		Bugetul aprobat al autorităților/instituțiilor implicate
4.1.2.	Formarea unui depozit special/bază de date digitală al actelor de arhivă legat de represiunile politice și simplificarea accesului la materialele dosarului pentru cercetători și rudele persoanelor supuse represiunilor	2026-2027	Agenția Națională a Arhivelor	Instituții de învățământ superior, Institutul de Istorie al USM	Depozit/bază de date creată		În limitele bugetului	În limitele bugetului	În limitele bugetului	Bugetul aprobat al instituțiilor implicate

NOTA DE FUNDAMENTARE
la proiectul Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea
Planului de acțiuni pentru anii 2025-2028 privind promovarea
culturii memoriei victimelor represiunilor comise de către regimul totalitar comunist
pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 1917 - 1989

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea proiectului actului normativ
Proiectul Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2025-2028 privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 1917 – 1989 (în continuare – <i>Planul de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice</i>), a fost elaborat de Ministerul Culturii cu suportul Consiliului Memoriei instituit prin Ordinul interministerial nr. 32 din 03.02.2025 al Ministerului Culturii și nr. 154 din 03.02.2025 al Ministerului Educației și Cercetării.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ
2.1. Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ
Proiectul Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea <i>Planului de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice</i> este elaborat în temeiul art. 10 din Legea nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice (Monitorul Parlamentului Nr. 12 art. 363, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 241-246 art. 746), cu modificările ulterioare, și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), cu modificările ulterioare.
2.2. Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative
În contextul internațional actual, marcat de resurgența unor atitudini favorabile regimurilor autoritare și de o relativizare tot mai frecventă a crimelor comise în perioada dictaturilor totalitare, se impune necesitatea consolidării politicilor naționale de memorie, educație civică și promovare a valorilor democratice. Republica Moldova, ca stat de drept și membru al comunității internaționale angajate în apărarea drepturilor omului, are obligația morală și juridică de a păstra vie memoria victimelor represiunilor politice și de a contribui la prevenirea repetării unor asemenea abuzuri. Comemorarea victimelor regimurilor totalitare nu reprezintă doar un act simbolic, ci face parte dintr-un efort mai amplu de asanare morală, consolidare a rezilienței societale, și promovare a unei culturi a adevărului și responsabilității. Adoptarea Planului de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice răspunde unei necesități stringente de a furniza un cadru coerent pentru educația istorică, reabilitarea simbolică și juridică a victimelor, precum și de protejare a memoriei colective împotriva falsificării și instrumentalizării. Conform recomandărilor Consiliului Europei, Uniunii Europene și altor organisme internaționale relevante, statele au responsabilitatea de a sprijini educația despre trecutul totalitar și de a condamna ferm crimele comise în numele unor ideologii opresive, indiferent de forma acestora. Prin acest proiect, Republica Moldova își reafirmă angajamentul față de principiile statului de drept, democrației, libertății individuale și respectului pentru dreptatea umană, contribuind unui viitor în care trecutul este cunoscut, înțeles și asumat. De asemenea este necesar de reținut că prin implementarea acțiunilor prevăzute în Plan, se urmărește protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, îndeosebi a dreptului de gândire și de conștiință (art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului) atât a persoanelor care au suferit de pe urma represiunilor politice, cât și a persoanelor care incriminează regimul totalitar comunist și consideră necesar de a aduce la conștiință

societății ororile aceluși regim. Astfel, în contextul celor expuse și în sensul art. 56 alin. (3) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative se propune intrarea în vigoare a actului normativ la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Scopul aprobării *Planului de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice* este de a educa generațiile prezente și viitoare despre ideologia, istoria și moștenirea regimurilor totalitare și de a milita pentru reabilitarea și protejarea jertfelor și a memoriei acestora.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Adoptarea proiectului hotărârii de *Planului de acțiuni privind comemorarea victimelor represiunilor politice*, reprezintă un pas semnificativ în constituirea unei culturi a memoriei, în consolidarea unei societăți democratice și în onorarea celor care au avut de suferit în urma unui regim opresiv care a ignorat sistematic drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

Planul de acțiuni include următoarele măsuri:

- a) Proiecte educaționale în școli și universități;
- b) Programe de cercetare academică și istorică interdisciplinară;
- c) Inițiative civice și comunitare ale ONG-urilor și instituțiilor culturale;
- d) Amenajarea și conservarea spațiilor memoriale;
- e) Producții culturale și editoriale (spectacole, expoziții, lansări de carte, editarea de publicații);
- f) Campanii publice de informare și sensibilizare;
- g) Colaborări cu instituții internaționale și centre memoriale europene.

Prin susținerea și implementarea inițiativelor supra menționate, se va încuraja dezvoltarea unei conștiințe istorice colective, bazate pe adevăr, empatie și responsabilitate civică. Astfel, societatea va deveni mai rezistentă în fața tentativelor de reabilitare a ideologiilor totalitare și mai capabilă să prețuiască valorile democrației, pluralismului și libertății.

Prin implementarea Planului de acțiuni se urmărește atingerea următoarelor obiective:

1. Integrarea unor module tematice despre totalitarism și represiunile comuniste în curriculumul școlar și universitar, inclusiv susținerea și dezvoltarea disciplinei opționale Regimul totalitar comunist: represiune și mișcare de rezistență;

2. Consolidarea și extinderea permanentă a cunoștințelor elevilor/studentilor referitoare la memoria victimelor represiunilor comuniste;

3. Identificarea și analiza golurilor în elucidarea istorică a fenomenului totalitar, formelor de represiune care nu au fost definite de cadrul legal și de cercetare;

4. Analiza istorico-juridică a evenimentelor istorice conexe regimului totalitar-comunist, care au generat consecințe grave împotriva locuitorilor Republicii Moldova;

5. Edificarea și dezvoltarea spațiului muzeal la tema istoriei și memoriei regimului totalitar-comunist;

6. Promovarea memoriei victimelor represiunilor politice prin activități de exprimare artistică;

7. Crearea și gestionarea unui fond de carte destinat culturii memoriei;

8. Promovarea acțiunilor de informare continuă pentru combaterea narativelor istoriografiei sovietice, dezinformării și falsurilor, inclusiv prin introducerea în circuitul științific a documentelor din fostele arhive ale structurilor de represiune;

9. Analiza fundamentării scopului monumentelor de edificare a comunismului;

10. Recunoașterea statutului de victimă persoanelor care au suferit din cauza foametei din anii 1946-1947 și a persoanelor condamnate pentru rezistența anti-sovietică,

facilitarea accesului la informații ale represiunilor;

11. Elaborarea unui studiu cu privire la mecanismul de restituire a prejudiciilor cauzate victimelor represiunilor politice;

12. Capacitarea și instituționalizarea unei organizații independente care să aibă ca scop perpetuarea și dezvoltarea culturii memoriei represiunilor.

13. Elaborarea ghidului care va funcționa ca o instrucție explicativă destinată instituțiilor publice, locale și de stat, organizațiilor societății civile, precum și publicului larg interesat de aprofundarea cunoștințelor despre evenimentele tragice ale regimului totalitar-comunist, inclusiv a practicilor comemorative privind cinstirea memoriei victimelor fenomenului totalitar-comunist:

Promovarea memoriei victimelor regimurilor totalitare: Ghidul va facilita organizarea corectă și documentată a activităților de comemorare, menite să păstreze memoria victimelor represiunilor politice, deportărilor, foametei organizate și altor crime împotriva umanității.

Studierea și analiza crimelor regimurilor totalitare: Cartea va prezenta terminologia și noțiunile fundamentale, va conține informații detaliate și bine documentate despre evenimentele istorice, însoțite de repere cronologice și analize istorice.

Educația civică și istorică: Textul urmărește să stimuleze **gândirea critică și implicarea activă** a cetățenilor, în special a tinerei generații, în procesul de asumare a trecutului. Cititorii vor fi încurajați să analizeze, să reflecteze și să dezbată teme legate de crimele regimurilor totalitare și impactul acestora asupra societății contemporane, dezvoltând astfel o **atitudine responsabilă și reflexivă** față de valorile democratice.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

Nu este aplicabil

4. Analiza impactului de reglementare

4.1. Impactul asupra sectorului public

Planul de acțiuni va avea impact pozitiv asupra sectorului public reieșind din specificul activității și misiunea autorităților/instituțiilor implicate.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Cheltuielile pentru realizarea prevederilor proiectului Hotărârii de Guvern și a Planului vor fi acoperite din contul și în limitele alocațiilor aprobate anual în bugetele autorităților/instituțiilor implicate.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Planul de acțiuni va avea un impact pozitiv asupra sectorului privat, reieșind din faptul că activitățile organizate necesită contribuția prestatorilor de bunuri și servicii.

4.4. Impactul social

Implementarea Planului de acțiuni va genera următoarele efecte sociale relevante:

1. Consolidarea memoriei colective și a coeziunii sociale

Planul va contribui la formarea unei percepții colective coerente și echilibrate asupra trecutului totalitar, ceea ce va facilita consolidarea identității naționale și întărirea coeziunii sociale, prin promovarea valorilor solidarității, respectului și responsabilității civice.

2. Creșterea nivelului de educație civică și istorică

Acțiunile prevăzute vor sprijini procesul de formare a unei conștiințe istorice la nivelul populației generale, în special în rândul tinerilor, și vor contribui la dezvoltarea spiritului civic, a gândirii critice și a atașamentului față de valorile democratice și drepturile fundamentale ale omului.

3. Promovarea justiției simbolice și morale

Comemorarea oficială a victimelor și promovarea adevărului istoric constituie o

formă de reparație morală și simbolică, având ca efect restabilirea demnității persoanelor afectate de regimul represiv și recunoașterea suferinței acestora de către stat și societate.

4. Prevenirea revizionismului și a extremismului ideologic

Planul va contribui la prevenirea tentativelor de distorsionare a realităților istorice și la combaterea discursului public ce glorifică regimurile totalitare. Aceasta va reduce riscul de polarizare ideologică și va promova un climat social bazat pe adevăr și responsabilitate.

4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal

Nu este aplicabil

4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen

Nu este aplicabil

4.5. Impactul asupra mediului

Nu este aplicabil

4.6. Alte impacturi și informații relevante

Nu este aplicabil

5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE

5.1. Măsuri normative necesare pentru transpunerea actelor juridice ale UE în legislația națională

Nu este aplicabil

5.2. Măsuri normative care urmăresc crearea cadrului juridic intern necesar pentru implementarea legislației UE

Nu este aplicabil

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ

Anunțul privind inițierea procedurii de elaborare a proiectului de lege a fost plasat pe site-ul web a ministerului (www.mc.gov.md), secțiunea – Transparența decizională și pe site-ul particip.gov.md (https://particip.gov.md/ro/document/stages/*/14465).

Proiectul a fost avizat de către Cancelaria de Stat, Ministerul Finanțelor, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Justiției, Ministerul Apărării și Congresului Autorităților Locale din Moldova

7. Concluziile expertizelor

Proiectul a fost supus expertizei juridice la Ministerul Justiției și ajustat conform avizului.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

Proiectul se încorporează în cadrul normativ în vigoare și nu necesită modificarea/abrogarea unor acte normative.

9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ

Proiectul nu necesită măsuri suplimentare pentru a fi implementat, decât cele reglementate în planul nominalizat.

Secretară generală

Ana VARZARI

SINTEZA

la proiectul Hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2025-2028, privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917-1989 (număr unic 454/MC/2025)

Conținutul articolelor/punctelor din proiectul prezentat spre avizare și coordonare	Participantul la avizare, consultare publică	Nr.	Conținutul obiecției/prounerii/recomandării	Argumentarea autorului proiectului
AVIZARE				
	Ministerul Apărării		Lipsa de obiecții și propuneri	S-a luat act.
	Ministerul Afacerilor Interne		În scopul delimitării cursurilor de instruire (care sunt reglementate de prevederile Codului Educației nr.152/2014) de activitățile de informare, se propune reformularea denumirii acțiunii pct. 10 de la obiectivul III. 1., cu următorul conținut: <i>„Organizarea și desfășurarea diverselor activități (mese rotunde, conferințe, ședințe de informare, etc) pentru angajații Ministerului Afacerilor Interne Procuraturii și al sistemului judiciar în scopul promovării culturii memoriei victimelor represiunilor comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917-1989”.</i> Se propune autorului proiectului redactarea termenelor de realizare a acțiunilor prin substituirea cuvintelor „periodic”, „sistemic”, „permanent”, cu termene de realizare expres (trimestru/an), conform prevederilor pct.19.5 din Regulamentul cu privire la planificare strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.386/2020 cu privire la planificarea strategică.	Se acceptă. Denumirea acțiunii a fost modificată în conformitate cu propunerea înaintată. Se acceptă. Au fost indicate termene determinate.
	Congresul Autorităților		În PHG va fi introdus un punct cu următorul conținut „3. Se recomandă autorităților administrației publice locale să contribuie la realizarea	Se acceptă. Proiectul Hotărârii de Guvern a

	Locale din Moldova	acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni pentru anii 2025 – 2028, privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917 – 1989, în limita resurselor financiare disponibile” În Planul de acțiuni, responsabile de realizarea mai multor activități sunt stabilite autoritățile administrației publice locale, inclusiv ca prima instituție responsabilă (Obiectivul I.4., acțiunea nr.2.) sau unica instituție responsabilă (Obiectivul I.4., acțiunea nr.3.), dar și cu statut dublu: ca Instituție responsabilă și ca Partener de cooperare (Obiectivul I.4, acțiunile nr.2 și nr.3; Obiectivul II.1, acțiunile nr.4, nr.9 și nr.10; Obiectivul II.2, acțiunea nr.6; Obiectivul III.1, acțiunile nr.1 și nr.2), cu indicarea drept sursă de finanțare a bugetelor APL. Mai mult ca atât, nu sunt concretizate autoritățile publice locale care vor contribui în calitate de parteneri la realizarea acțiunilor menționate (APL II și/sau APL I), ceea ce poate crea confuzii privind autoritățile implicate. Totodată, remarcăm că este utilizată o diversitate de termeni în ceea ce privește autoritățile publice locale: Autorități publice locale; Autoritățile publice locale; Administrațiile publice locale; APL; Autoritățile administrației publice locale, ceea ce este în contradicție cu art. 54 alin. (1) lit. c) din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative. În Planul de acțiuni, se va utiliza un limbaj uniform după cum urmează: „Autoritățile administrației publice locale”; „APL I”; „APL II”. În Planul de acțiuni, La Obiectivul I.4, acțiunile nr.2 și nr.3; La Obiectivul II.1, acțiunile nr.4, nr.9 și nr.10; La Obiectivul II.2, acțiunea nr.6; La Obiectivul III.1, acțiunile nr.1 și nr.2; autoritățile administrației publice locale vor fi excluse din categoria „Autorități/ instituții responsabile”. În Planul de acțiuni, la rubrica „Sursa de finanțare” bugetele APL vor fi excluse.	fost modificat. S-a inclus pct. 3 în redacția propusă. Se acceptă. S-a exclus statutul dublu al APL la realizarea acțiunilor. Se acceptă. S-a specificat nivelul autorităților publice locale care urmează să contribuie la implementarea acțiunilor. Se acceptă. S-a stabilit termenul unic „autoritățile administrației publice locale de nivelul I/II”, abreviat APL I, APL II. Nu se acceptă. Prin includerea pct. 3 în Proiectul Hotărârii de Guvern în redacția propusă de CALM, s-a recomandat autorităților administrației publice locale să contribuie la realizarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni
--	---------------------------	--	--

			În Planul de acțiuni, la rubrica „Parteneri de cooperare” vor fi concretizate autoritățile publice locale implicate (APL II și/sau APL I). Organizarea anuală în școli a unei „Săptămâni a Memoriei”: ore tematice, concursuri de eseuri, expoziții cu mărturii ale deportaților locali, vizionări de filme documentare etc. Includerea în ghidul național (Obiectivul II.1, acțiunea nr.9) a unor obiective culturale – de exemplu: locuri de detenție, case memoriale, trasee istorice locale. Lansarea unei platforme intercomunitare între localitățile afectate de deportări din mai multe raioane / regională, cu scopul de a împărtăși bune practici și resurse educaționale comune.	privind comemorarea victimelor represiunilor politice, în limita resurselor financiare disponibile Se acceptă. S-a concretizat autoritățile publice locale implicate. Nu se acceptă. Acțiunea propusă este înglobată în acțiunile obiectivului II.1 Propunerea va fi examinată la etapa de elaborare a Ghidului Național. Nu se acceptă. Acțiunea propusă dublează acțiunea nr. 4 a obiectivului II.1
	Ministerul Educației și Cercetării		Lipsa de obiecții și completări	S-a luat act.
	Ministerul Afacerilor Externe		Lipsa de obiecții și propuneri	S-a luat act.
	Ministerul Finanțelor		Se propune completarea proiectului cu două puncte noi, cu următorul text: „- implementarea acțiunilor incluse în Plan se va realiza din contul și în limita alocațiilor aprobate în bugetele autorităților/instituțiilor responsabile: - specificarea expresă a entității responsabile de controlul asupra executării prezentei hotărâri”. Majoritatea acțiunilor prevăzute nu sunt însoțite de estimări financiare concrete, fiind utilizată frecvent formularea „în limita bugetului”, aspect ce poate genera dificultăți în procesul de planificare a cheltuielilor. În acest sens, se recomandă ca toate acțiunile propuse să fie cuantificate din	Se acceptă. Proiectul Hotărârii de Guvern a fost modificat S-a luat act. Fiecare autoritate/instituție își planifică bugetul reieșind din necesitățile curente pe care le au

		punct de vedere financiar, prin indicarea unor costuri estimative realiste. Totodată, indicatorii de monitorizare sunt exprimați preponderent în termeni cantitativi, prin formulări de tipul, „număr de activități organizate”, fără a oferi suficiente informații privind rezultatele scontate sau impactul comemorativ al activităților desfășurate. În acest sens, se impune necesitatea revizuirii și reformulării acestor indicatori, astfel încât aceștia să reflecte nu doar dimensiunea cantitativă, ci și relevanța și impactul acțiunilor propuse. Având în vedere că suntem la mijlocul anului 2025, se impune o abordare realistă și echilibrată în evaluarea capacității de realizare a acțiunilor planificate pentru perioada rămasă din anul în curs. În acest context, este necesar ca mijloacele financiare alocate să fie corelate proporțional cu durata de implementare rămasă, nefiind justificată alocarea unor resurse echivalente cu cele prevăzute pentru anul 2026. La elaborarea proiectului de hotărâre nu s-a ținut cont de cerința prevăzută la art. 30 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, care stipulează că Nota de fundamentare trebuie să cuprindă fundamentarea economico-financiară, cu indicarea cheltuielilor (bugetare/nebugetare) necesare pentru implementarea prevederilor noului act normativ. În acest sens, deși în compartimentul 4.2 se menționează că cheltuielile vor fi acoperite din contul și în limitele alocațiilor aprobate anual în bugetele autorităților/instituțiilor implicate, se propune completarea acestui compartiment cu prevederi clare care să specifice costul total estimat.	și suma alocată de la bugetul de stat, respectiv este greu de estimat numărul de acțiuni care vor putea fi realizate de fiecare entitate/instituție și costul aproximativ al acestora pentru perioada cuprinsă între anii 2025-2028. Se acceptă. Unii indicatori au fost ajustați din punct de vedere al impactului. Indicatorii de progres a acțiunilor incluse în Plan sunt formulați atât cantitativ, cât și calitativ. Toate acțiunile incluse în Plan au un impact de dezvoltare și promovare a culturii memoriei represiunilor politice. S-a luat act. Acțiunile prevăzute în Plan vor fi realizate în limita posibilităților financiare anuale ale entităților implicate, respectiv costurile totale nu pot fi stabilite decât la începutul fiecărui an bugetar.
	Ministerul Justiției	În denumire, cuvântul „culturii” se va exclude, iar după cuvântul „represiunilor” se va completa cu cuvântul „politice”, în conformitate cu terminologia utilizată în Legea nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice. Observația este valabilă inclusiv pentru pct. 1, precum și pentru referințele din cuprinsul planului de acțiuni.	Se acceptă parțial. După cuvântul „represiunilor” s-a completat cu cuvântul „politice” atât în Proiectul Hotărârii de Guvern, cât și în Planul de acțiuni.

			În clauza de adoptare, se va menține în calitate de temei legal doar trimiterea la art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern, iar celălalt text se va exclude ca excedent în cazul dat. La pct. 1, pentru rigoare redacțională, cuvintele „se anexează” se vor expune între paranteze rotunde. Potrivit Regulamentului cu privire planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, planul de acțiuni constituie partea operațională a programului, care este un document de politici publice pe termen mediu ce detaliază și concretizează politicile ce urmează a fi realizate în domeniile acoperite de strategii. La fel, Regulamentul cu privire planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020, stabilește structura care urmează a fi respectată în procesul de elaborare a documentului. Cu referire la acest aspect, se constată că proiectul prezentat nu respectă structura și cerințele stabilite. Prin urmare, nu este clar statutul acestui document. Cu referire la modul de formulare a obiectivelor, informăm că potrivit Ghidului metodologic privind integrarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare, documentele de politici publice și actele normative la nivel național, obiectivul întotdeauna prezintă rezultatele finale pe care autoritatea publică dorește să le obțină, dar nu descrie acțiunile necesare pentru realizarea acestora. Obiectivele generale nu sunt măsurabile, dar vor fi formulate astfel, încât să prezinte rezultatul așteptat. Implementarea obiectivului general va fi operaționalizată prin obiective specifice. Obiectivele specifice vor conține rezultate concrete și vor acoperi un domeniu mai îngust decât obiectivul general oferind direcții clare pentru formularea acțiunilor. Fiecare	Cuvântul „culturii” se menține, reieșind din faptul că „cultura memoriei” este un termen mai cuprinzător, conținut de noua terminologie și metodologie de cercetare a fenomenelor comemorative. Se acceptă. S-a exclus trimiterea la art. 5 lit. a) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern. Se acceptă. S-a redactat. Nu se acceptă. Proiectul Hotărârii Guvernului „Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2025–2028 privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor comise de regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917–1989” nu întrunește caracteristicile unui document de politici publice, conform prevederilor Regulamentului cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020. Acesta reprezintă un instrument de implementare a unei politici publice și, prin urmare, nu poate fi calificat drept document de politici publice.
--	--	--	---	---

		obiectiv specific va fi formulat astfel încât să fie realizat prin implementarea mai multor acțiuni și va fi legat de un singur obiectiv general. Analizând proiectul documentului se constată că obiectivele setate au o formulare care nu corespunde principiului SMART (S – simple, M – măsurabile, A – acceptabile, R – realizabile și T– fixate în timp). În acest sens, se vor reține, cu titlu de exemplu „Obiectivul IV.2. Elaborarea unui studiu cu privire la mecanismul de restituire a prejudiciilor cauzate victimelor represiei politice” sau „Obiectivul III.2. Analiza fundamentării scopului monumentelor de edificare a comunismului”, care după redacție reprezintă acțiuni și nu obiective. Astfel, în tot cuprinsul documentului atât obiectivele generale, cât și cele specifice vor fi reformulate/ajustate. Totodată, se va ține cont de necesitatea renumerotării obiectivelor specifice cu cifre arabe și acțiunile se vor numerota consecutiv și ierarhic, la fel și indicatorii de monitorizare. Astfel, un obiectiv specific numerotat 1.1, acțiunea corespunzătoare va fi numerotată 1.1.1, iar eventualele subacțiuni vor fi numerotate ulterior, respectând aceeași ierarhie (1.1.1.1, 1.1.1.2 etc.). Cu referire la Indicatorii de progres, se atestă că pentru unele acțiuni aceștia lipsesc, alții sunt formulați vag, fiind interpretabili și irelevanți acțiunilor setate. Prin urmare, indicatorii vor fi revizuiți în tot textul documentului. Referitor la lista instituțiilor/autorităților indicate în calitate de executori/coexecutori, menționăm că pentru fiecare acțiune propusă va fi indicată autoritatea publică/instituția responsabilă, conform mandatului de implementare a acțiunii respective. Instituția indicată în prima instanță va coordona implementarea acțiunii, iar celelalte instituții, care contribuie la realizarea acțiunii, vor fi indicate în ordinea descrescătoare conform importanței în implicarea pentru realizarea acesteia. La rubrica parteneri de cooperare, urmează a fi incluși actori relevanți din societatea civilă, mediul academic, mediul de afaceri, partenerii de dezvoltare.	Se acceptă. Obiectivele au fost reformulate. Se acceptă. S-a renumerotat. Se acceptă. Indicatorii au fost revizuiți Se acceptă. S-a ajustat
--	--	--	---

		De asemenea, se constată că autoritatea responsabilă de realizare nu poate fi inclusă și în categoria partenerilor de cooperare. Prin urmare, la act. 4 a Obiectivului III.1 și act. 7 a Obiectivului IV.1. Agenția Națională a Arhivelor va fi exclusă din această coloană. Pe tot parcursul documentului se va ajusta textul din coloana Termenul de realizare. Pentru fiecare acțiune din plan va fi indicat trimestrul și anul în care va fi realizată pe deplin acțiunea. Chiar dacă conține și acțiuni recurente, formulările de tipul: „sistematic; permanent; periodic; anual, în perioada lunilor aprilie, iunie și iulie ș.a.” vor fi substituite. Cu referire la coloana Sursa de finanțare, constatăm faptul că la majoritatea acțiunilor este inclus „bugetul aprobat al autorităților responsabile” sau doar denumirea entităților, ceea ce contravine sbp. 19.4 din Regulamentul cu privire planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020. Astfel, costurile necesită a fi identificate de fiecare instituție implementatoare, cu valori concrete. De asemenea, unele acțiuni au termenul de realizare „anul 2025”, respectiv acest buget este deja stabilit, iar orice modificare a bugetului sau alocări noi pentru anul 2025 necesită o revizuire, care necesită procedurile legale și aprobările corespunzătoare. Adițional, la definitivare, proiectul se va revizui sub aspectul abrevierilor, iar utilizarea acestora se va face doar după explicarea lor în text, la prima folosire. De asemenea, se recomandă a fi consultate sub aspect comparat alte Planuri de acțiuni aferente documentelor de politici și de planificare pentru ghidare în definitivarea acestui proiect. În partea ce vizează măsurile care urmează a fi întreprinse de către Ministerul Justiției se vor reține următoarele. Cu referire la acțiunea 5 a obiectivului I.3 prin care se propune modificarea Legii nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice se constată că	Se acceptă. S-a exclus. Se acceptă. S-au indicat termene determinate, acolo unde este posibil, reieșind din conținutul acțiunilor. Se acceptă parțial. S-au ajustat termenele de realizare Se acceptă. S-a indicat denumirea completă și abrevierea utilizată. S-a luat act. Se acceptă. Acțiunea anterioară a fost înlocuită cu acțiunea de analiză ex-post a Legii nr. 1225 din 08.12.1992 privind
--	--	---	--

		redacția acțiunii nu indică în mod clar care aspecte ale legii urmează a fi modificate. Mai mult, nici din conținutul obiectivului „Identificarea și analiza golurilor în elucidarea istorică a fenomenului totalitar, formelor de represiune care nu au fost definite de cadrul legal și de cercetare” nu derivă elementele din lege care necesită intervenție de modificare, iar în nota de fundamentare nu este argumentată necesitatea amendării acesteia. Prin urmare, propunem excluderea respectivului punct. Se va nota că neclaritatea unei măsuri va duce la neexecutarea acesteia. Totodată, examinând acțiunile 1 și 2 din acest obiectiv, prin care se propune „identificarea și analiza golurilor în elucidarea istorică a fenomenului totalitar” constatăm că sunt indicate alte instituții responsabile. Prin urmare, aceste entități care au în competență realizarea acțiunilor prenotate urmează, după caz, să propună intervenții în legislație. Mai mult, termenul de realizare 2025 nu este fezabil pentru modificarea unei legi. În același timp, există o disonanță cu termenul indicat la acțiunile 1 și 2. Or, eventuale modificări în legislație urmează să intervină doar după analizele și constatările de la acțiunile menționate. La fel, pentru acțiunea 5 nu este indicat indicatorul de rezultat. La obiectivul I.4, considerăm nejustificată și inutilă includerea în plan a acțiunii de la pct. 1 privind „Elaborarea ghidului cu privire la terminologia privind desemnarea victimelor regimului totalitar-comunist (deținut politic, deportat, participant în mișcarea de rezistență, victimă a foametei din anii 1946-1947 etc.)”, în măsura în care noțiunile „represiune politică” și „victimă a represiunii politice” sunt definite și se regăsesc deja în art. 1 și 2 din Legea nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice. Cu referire la acțiunea 6 de la obiectivul III.1, menționăm că la data de 11 iunie 2025, Ministerul Afacerilor Interne a transmis Agenției Naționale a Arhivelor ultimele 20000 de dosare ale persoanelor deportate pe criterii politice. Adicional, relevăm că acțiunile ce vizează transmiterea dosarelor	reabilitarea victimelor represiunilor politice. Se acceptă. A fost modificat termenul de realizare. Acțiunea anterioară a fost înlocuită cu o altă acțiune, cu stabilirea indicatorului de rezultat. Se acceptă parțial. Acțiunea a fost reformulată. Ghid explicativ este necesar de a fi elaborat, deoarece în Legea nr. 1225/1992 nu sunt definite toate noțiunile aferente promovării culturii memoriei. Nu se acceptă. Din informațiile deținute, <u>dosarele operative</u> împotriva persoanelor supuse represiunilor politice nu au fost
--	--	---	--

		și materialelor din arhivele Procuraturii Generale și Serviciului de Informații și Securitate la Agenția Națională a Arhivelor, digitalizarea documentelor de arhivă referitor la victimele represiunilor politice, facilitarea accesului la materialele dosarului pentru cercetători și rudele persoanelor supuse represiunilor politice etc. urmează a fi realizate de Agenția Națională a Arhivelor. Totodată, la obiectivul III.1, recomandăm excluderea acțiunii de la pct. 10 „Organizarea și desfășurarea periodică de către Institutul Național al Justiției a seminarelor și cursurilor de instruire pentru lucrătorii organelor de drept (poliție, procuratură, sistemul judiciar) privind victimele represiunilor politice”, or, Institutul Național al Justiției nu este abilitat cu atribuții de organizare a cursurilor de instruire privind victimele represiunilor politice. Potrivit art. 2 din Legea nr. 152/2006, Institutul Național al Justiției realizează formarea inițială a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror, formarea continuă a judecătorilor în funcție și a procurorilor în funcție, a grefierilor, a asistenților judiciari, a șefilor secretariatelor instanțelor judecătorești, a consultanților procurorului, a consilierilor de probațiune, a inspectorilor judecătorești din cadrul Inspecției judiciare, a inspectorilor din cadrul Inspecției procurorilor, a avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat, precum și formarea inițială și continuă a altor persoane care activează în sectorul justiției, în cazurile prevăzute de legislație. Cu referire la propunerea de modificare a Legii nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, prin care să fie recunoscut statutul de victime ale regimului totalitar pentru persoanele care au suferit din cauza foametei provocate de autoritățile sovietice în RSS Moldovenească în anii 1946-1947, semnalăm că aceasta nu poate fi realizată prin respectiva procedură. Conform art. 3 din Legea nr. 1225/1992, sunt declarate nevinovate și urmează a fi reabilite în fața societății și reintegrate în drepturi, indiferent de locul lor de trai în prezent, toate persoanele care, în perioada dintre 7 noiembrie 1917 și 23 iunie 1990, au fost supuse represiunilor politice pe teritoriul actualei	transmise Agenției Naționale a Arhivelor. Se acceptă parțial. Acțiunea a fost reformulată. Totodată indicăm că prin avizul prezentat, INJ susține necesitatea organizării și desfășurării activităților de instruire dedicate tematicii victimelor represiunilor politice, cu precizarea că această activitate este relevantă în măsura în care se adresează categoriilor de persoane prevăzute la art. 2 alin. (1) din Legea nr. 152/2006 cu privire la Institutul Național al Justiției. Corespunzător, aceste instruiți pot fi organizate, în măsura posibilităților, fără includerea acestora în planurile de formare inițială și continuă. Se acceptă parțial. Acțiunile 1 și 2 de la obiectivul IV. 1. au fost reformulate.
--	--	--	--

Republicii Moldova, precum și cetățenii Republicii Moldova, supuși represiunilor politice pe teritoriul altui stat. Procedura reabilitării este exercitată de către Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală sau instanța judecătorească, după caz, în condițiile art. 5 din Legea nr. 1225/1992, în baza dosarelor, care în funcție de motivele represiunii, se păstrează în arhivele Procuraturii Generale sau Serviciului de Informații și Securitate, precum și la Agenția Națională a Arhivelor. Persoanele supuse represiunilor și ulterior reabilite, potrivit art. 10 din legea nominalizată, sunt reintegrate în drepturile politice, sociale și civile, pierdute de acestea în legătură cu represiunile politice.

Respectiv, este inadmisibil din punct de vedere conceptual de a completa Legea nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice cu categoria victimelor care au suferit din cauza foametei provocate de autoritățile sovietice în RSS Moldovenească în anii 1946-1947, astfel fiind distorsionat conceptul legii vizate.

Totodată, în cazul dat este justificată adoptarea unei declarații prin care să fie: recunoscută foametea provocată intenționat în perioada 1946-1947 în RSS Moldovenească de o politică deliberată a regimului sovietic totalitar, drept genocid împotriva poporului moldovenesc, deoarece a fost comisă cu intenția de a distruge un grup de persoane prin impunerea deliberată a unor condiții de viață menite a cauza distrugerea fizică a grupului respectiv; comemorate toate victimele foametei și exprimată solidaritatea cu cetățenii care au suferit această tragedie, în special cu supraviețuitorii încă în viață ai foametei și cu familiile acestora; onorată memoria celor care au decedat din cauza acestor crime și condamnate ferm aceste acte de genocid comise de regimul sovietic totalitar; condamnate, în termenii cei mai fermi, toate formele de totalitarism pentru a sensibiliza opinia publică, a consolida reziliența împotriva dezinformării și discursurilor istorice distorsionate și a preveni repetarea unor crime similare.

Adoptarea declarațiilor în acest sens ține de competența Parlamentului Republicii Moldova, în virtutea art. 121 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797/1996. Asemenea declarații se atribuie la categoria actelor exclusiv politice ale Parlamentului, care constituie manifestări de voință ale autorității legislative, ce produc efecte politice și nu au forța actului normativ. Proiectele actelor exclusiv politice ale Parlamentului pot fi inițiate de fracțiunile parlamentare, precum și de cel

S-a luat act.

puțin 5 deputați. Actele exclusiv politice ale Parlamentului se întocmesc prin hotărâre de Parlament și se adoptă cu votul majorității deputaților prezenți (a se vedea, drept exemplu, Hotărârea Parlamentului nr. 324/2022 pentru aprobarea Declarației Parlamentului Republicii Moldova cu privire la condamnarea Holodomorului). Totodată, se recomandă autorilor elaborarea unui studiu de cercetare (concept), în scopul fundamentării necesității de promovare a acestui obiectiv.

În partea ce ține de obiectivul IV.2, acțiunea 1 „Inventarierea legislației existente privind reabilitarea și despăgubirea victimelor represiunilor politice, inclusiv, cercetarea arhivelor naționale și internaționale pentru identificarea cazurilor documentate de represiune politică și prejudicii materiale suferite” se va nota că redacția acesteia cuprinde mai multe acțiuni care nu sunt conexe și țin de intervenții de ordin normativ, cât și de activități arhivistice, care nu pot fi comasate într-o acțiune distinctă. Respectiv, redacția acțiuni urmează a fi modificată prin divizarea măsurilor.

Referitor la acțiunea 2 din obiectivul IV.2, care stabilește „Nota de fundamentare cu privire la acordarea prejudiciilor morale, anularea normelor cu privire la acordarea prejudiciilor morale pentru deces care restricționează acordarea compensațiilor morale pentru victimele foametei, asigurând tratament egal cu alte categorii de victime ale represiunilor politic”, reiterăm argumentul menționat mai sus, potrivit căruia această acțiune cuprinde în sine mai multe măsuri.

La fel, nu este clar care este scopul notei de fundamentare, dacă se referă la nota de fundamentare a proiectului de lege sau reprezintă un alt document. De asemenea, nu este corectă utilizarea terminologiei „anularea normelor”, fiind necesară substituirea cu „abrogarea normelor”, corespunzător prevederilor art. 65 din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative. În același timp, se va reține cu titlu de principiu că în raport cu toate acțiunile care vizează acordarea de prejudiciu executor urmează a fi Ministerul Finanțelor. Totodată, pentru ambele acțiuni indicatorii se propun a fi revizuiți, întrucât conform prevederilor art. 21 din Legea nr. 100/2017, elaborarea notei de fundamentare reprezintă o etapă în procesul de elaborare a proiectului actului normativ și, respectiv,

Se acceptă. Obiectivul IV.2 a fost exclus în întregime.

		nu poate fi un indicator de rezultat. Adițional, atragem atenția că obiectivul IV.2, „Mecanismul de restituire a bunurilor confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesia persoanelor supuse represiunilor politice” este reglementat în art. 12 și 121 din Legea nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice. Astfel, cetățenilor Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați li se restituie, la cererea lor sau a moștenitorilor lor, bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesia lor, cu excepția terenurilor, pădurilor, plantațiilor multianuale, obiectivelor scoase din circuitul civil, precum și altor bunuri confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie din considerente ce nu au legătură cu represiunile politice. În cazul în care bunurile confiscate, naționalizate sau scoase în orice alt mod din posesie în legătură cu represiunile politice nu pot fi restituite, valoarea acestora se recuperează prin achitarea de compensații, în baza cererii depuse de persoanele reabilite sau de moștenitorii acestora. Cererile privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații se depun la comisiile speciale create de autoritățile executive ale administrației publice locale ale raioanelor, municipiilor Chișinău și Bălți, unității teritoriale autonome Găgăuzia (GagauzYeri), în a căror teritoriu persoanele reabilite își aveau domiciliul la momentul reprimării, conform actualei organizări administrativ-teritoriale a Republicii Moldova. La pct. 3 din PHG, semnalăm că, regula generală privind intrarea în vigoare a actelor normative, statuată în art. 56 alin. (1) din Legea nr. 100/2017, prevede că actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Totodată, alin. (3) al acestui articol dispune că „Intrarea în vigoare a actelor normative poate fi stabilită pentru o altă dată doar în cazul în care se urmărește protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, realizarea angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova, conformarea cadrului normativ hotărârilor Curții Constituționale, eliminarea unor lacune din legislație sau contradicții între actele normative ori dacă există alte circumstanțe obiective”. Astfel, intrarea în vigoare a actului normativ la data publicării trebuie să fie argumentată în nota de fundamentare	Se acceptă. Nota de fundamentare a fost completată.
--	--	---	--

	Cancelaria de Stat		Proiectul Hotărârii Guvernului „Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2025–2028 privind promovarea culturii memoriei victimelor represiunilor comise de regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada anilor 1917–1989” nu întrunește caracteristicile unui document de politici publice, conform prevederilor Regulamentului cu privire la planificarea strategică, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 386/2020. Acesta reprezintă un instrument de implementare a unei politici publice și, prin urmare, nu poate fi calificat drept document de politici publice. În clauza de adoptare, recomandăm excluderea textului „ În memoria victimelor represiunilor politice, pentru a recunoaște, documenta și transmite memoriei colective, suferințele îndurate de sutele de mii de oameni care au locuit și/sau locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, ca urmare a represiunilor politice, deportărilor forțate, arestărilor arbitrare, execuțiilor sumare și altor forme de violență comise de regimul totalitar comunist în perioada anilor 1917 - 1989, precum și în scopul evitării repetării atrocităților menționate”, ori, scopul elaborării proiectului actului normativ se inserează în nota de fundamentare care însoțește proiectul și nu în clauza de adoptare. Se propune revizuirea termenilor de implementare, prin indicarea acestora în format trimestru/an, astfel încât să se reflecte perioada estimată pentru realizarea deplină a fiecărei acțiuni. În acest sens, va fi necesar să se asigure respectarea principiului uniformității în repartizarea acțiunilor pe întreaga durată de implementare a Planului. De asemenea, considerăm necesară stabilirea costului tuturor acțiunilor planificate și indicarea surselor de finanțare, în vederea estimării costului total de implementare a Planului. În ceea ce privește indicatorii de progres, aceștia constituie instrumente esențiale pentru măsurarea și comunicarea gradului de realizare a Planului de acțiuni. În acest sens, se recomandă cuantificarea acestora, în vederea facilitării procesului de monitorizare și raportare. "	S-a luat act. Nu se acceptă. Potrivit art. 43 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, „ În preambulul actului normativ sînt prevăzute scopul și rațiunea adoptării, aprobării sau emiterii actului normativ, motivația social-politică, economică sau de altă natură, precum și direcțiile principale care sînt reflectate în actul normativ”. Se acceptă. Au fost revizuiți termenii de implementare. Acțiunile prevăzute în Plan vor fi realizate în limita posibilităților financiare anuale ale entităților implicate, respectiv costurile totale nu pot fi stabilite decât la etapa de implementare. Indicatorii de progres a acțiunilor incluse în Plan sunt formulați atât cantitativ, cât și calitativ. Toate acțiunile incluse în Plan vor avea un impact de dezvoltare și promovare a culturii memoriei

			La obiectivul II.2. Promovarea memoriei victimelor represiunilor politice prin activități de activități de exprimare artistică, la rubrica autoritățile/instituțiile responsabile (acțiunea nr. 5), propunem substituirea cuvintelor „instituțiile muzeale” cu cuvântul „muzee”, corespunzător Anexei nr. 5 la Hotărârea Guvernului nr. 147/2021 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Culturii. Nota de fundamentare se va completa cu informații referitor la măsurile ce urmează a fi întreprinse în vederea atingerii Obiectivului IV.3. din proiectul Planului de acțiuni „Capacitarea și instituționalizarea unei organizații independente care să aibă ca scop perpetuarea și dezvoltarea culturii”, ori, potrivit proiectului nu este clar ce se are în vedere prin termenul de <i>instituționalizare a unei organizații independente</i>.	represiunilor politice. Se acceptă. S-a substituit. Nu se acceptă. Obiectivul IV.3. a fost exclus la etapa includerii în circuitul de avizare.
--	--	--	---	---

EXPERTIZAREA

	Ministerul Justiției		Conform art. 44 alin. (1) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, clauza de adoptare a actului normativ constă într-o propoziție care cuprinde denumirea autorității publice emitente și decizia de adoptare, aprobare sau emitere a actului normativ, iar pentru proiectele de legi cuprinde și categoria acestora. Clauza de adoptare a actului normativ poate conține, după caz, și temeiul legal de adoptare a actului normativ respectiv. În context, în clauza de adoptare, se va menține în calitate de temei legal doar trimiterea la art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern, iar celălalt text se va exclude ca excedent în cazul dat. În partea ce vizează măsurile care urmează a fi întreprinse de către Ministerul Justiției, reiterăm următoarele. Cu referire la acțiunea 1.3.5 a obiectivului 1.3 prin care se propune analiza ex-post a Legii nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, constatăm, că nota de fundamentare nu conține argumentată necesității realizării acestei măsuri. În acest context, semnalăm că, potrivit art. 75 din Legea nr. 100/2017,	Se acceptă. S-a revizuit și s-a redactat. Se acceptă. S-a exclus.
--	-----------------------------	--	--	---

		implementarea prevederilor actelor normative se monitorizează pentru identificarea gradului de aplicare și executare a acestora, determinarea măsurii în care obiectivele actului au fost realizate, identificarea consecințelor neprevăzute sau negative, precum și pentru elaborarea recomandărilor privind modalitatea de remediere a consecințelor negative. Monitorizarea implementării prevederilor actului normativ se efectuează de către instituția responsabilă de implementarea acestora, conform mecanismului stabilit de Guvern (a se vedea: Hotărârea Guvernului nr. 1181/2010). La încheierea monitorizării implementării prevederilor actului normativ, instituția responsabilă de monitorizare întocmește raportul de monitorizare conform metodologiei aprobate Hotărârea Guvernului nr. 1181/2010. Dacă, în urma monitorizării implementării prevederilor actului normativ, se constată necesitatea operării unor modificări în actul normativ ori a elaborării sau modificării cadrului normativ complementar, rezultatele raportului de monitorizare servesc pentru fundamentarea necesității elaborării unor noi reglementări. Prin urmare, propunem excluderea respectivului punct, deoarece excedează domeniului de competență al Ministerului Justiției. La obiectivul 1.4, considerăm nejustificată și inutilă includerea în plan a acțiunii de la pct. 1.4.1 privind „Elaborarea ghidului cu privire la terminologia practicelor de comemorare a victimelor regimului totalitar-comunist”, întrucât nu este clară atât semnificația expresiei „terminologia practicelor de comemorare”, cât și, în general, ce urmează să conțină respectivul ghid, iar nota de fundamentare nu include argumentarea corespunzătoare. La obiectivul 4.1, pct. 4.1.1: Cu referire la propunerea de modificare a Legii nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, prin reglementarea statutului de victimă a foamei organizate de regimul totalitar comunist, atenționăm că aceasta nu poate fi realizată prin respectiva procedură. Conform art. 3 din Legea nr. 1225/1992, sunt declarate nevinovate și urmează a fi reabilitate în fața societății și reintegrate în drepturi, indiferent de locul lor de trai în prezent, toate persoanele care, în perioada dintre 7 noiembrie 1917 și 23 iunie 1990, au	Se acceptă. Nota de fundamentare a fost ajustată cu argumentele de indicate. Nu se acceptă. Statutul de victimă a foamei organizate de regimul totalitar comunist necesită a fi reglementat prin modificarea Legii nr. 1225/1992.
--	--	---	---

fost supuse represiunilor politice pe teritoriul actualei Republici Moldova, precum și cetățenii Republicii Moldova, supuși represiunilor politice pe teritoriul altui stat. Procedura reabilitării este exercitată de către Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală sau instanța judecătorească, după caz, în condițiile art. 5 din Legea nr. 1225/1992, în baza dosarelor, care în funcție de motivele represiunii, se păstrează în arhivele Procuraturii Generale sau Serviciului de Informații și Securitate, precum și la Agenția Națională a Arhivelor. Persoanele supuse represiunilor și ulterior reabilite, potrivit art. 10 din legea nominalizată, sunt reintegrate în drepturile politice, sociale și civile, pierdute de acestea în legătură cu represiunile politice. Respectiv, este inadmisibil din punct de vedere conceptual de a completa Legea nr. 1225/1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice cu categoria victimelor care au suferit din cauza foametei provocate de autoritățile sovietice în RSS Moldovenească în anii 1946-1947, astfel fiind distorsionat conceptul legii vizate.

Totodată, în cazul dat este justificată adoptarea unei declarații prin care să fie: recunoscută foametea provocată intenționat în perioada 1946-1947 în RSS Moldovenească de o politică deliberată a regimului sovietic totalitar, drept genocid împotriva poporului moldovenesc, deoarece a fost comisă cu intenția de a distruge un grup de persoane prin impunerea deliberată a unor condiții de viață menite a cauza distrugerea fizică a grupului respectiv; comemorate toate victimele foametei și exprimată solidaritatea cu cetățenii care au suferit această tragedie, în special cu supraviețuitorii încă în viață ai foametei și cu familiile acestora; onorată memoria celor care au decedat din cauza acestor crime și condamnate ferm aceste acte de genocid comise de regimul sovietic totalitar; condamnate, în termenii cei mai fermi, toate formele de totalitarism pentru a sensibiliza opinia publică, a consolida reziliența împotriva dezinformării și discursurilor istorice distorsionate și a preveni repetarea unor crime similare. Adoptarea declarațiilor în acest sens ține de competența Parlamentului Republicii Moldova, în virtutea art. 121 din Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797/1996. Asemenea declarații se atribuie la categoria actelor exclusiv politice ale Parlamentului, care constituie manifestări de voință ale autorității legislative, ce produc efecte politice și

S-a luat act. Prezentul proiect a fost ajustat urmare avizelor.

			nu au forța actului normativ. Proiectele actelor exclusiv politice ale Parlamentului pot fi inițiate de fracțiunile parlamentare, precum și de cel puțin 5 deputați. Actele exclusiv politice ale Parlamentului se întocmesc prin hotărâre de Parlament și se adoptă cu votul majorității deputaților prezenți (a se vedea, drept exemplu, Hotărârea Parlamentului nr. 324/2022 pentru aprobarea Declarației Parlamentului Republicii Moldova cu privire la condamnarea Holodomorului). Totodată, se recomandă autorilor elaborarea unui studiu de cercetare (concept), în scopul fundamentării necesității de promovare a acestui obiectiv. Adițional, la definitivare, proiectul se va revizui sub aspectul abrevierilor, iar utilizarea acestora se va face doar după explicarea lor în text, la prima folosire.	Se acceptă. Proiectul a fost ajustat.
NOTIFICAREA				
	Ministerul Afacerilor Externe		Proiectul se validează.	S-a luat act.

Secretară generală

Ana VARZARI